

arbejde taget op til beskuelse. Historikeren Erik Møller, der gennem sin far — præsten i Gylling Otto Møller — har en nær tilknytning til grundtvigianismen, har gennemgået Grundtvigs skrifter for at undersøge, hvorledes Grundtvig under sit livs skiftende faser har stillet sig til sin samtids problemer. Hovedkilderne til dette emne er »Mands Minde« og »Verdens Krøniken«, men derudover har Erik Møller gennemgået en mængde af Grundtvigs skrifter og pjecer samt hans forskellige tidsskrifter for at undersøge Grundtvigs vurdering af åndelige og politiske strømninger, af fremmede landes og folks forhold og af modsætningen dansk-tysk. Sin kritik sammenfatter han i kapitlet: »Syner og Kendsgerninger« og sin opfattelse af Grundtvigs varige betydning i et afsluttende kapitel om »Grundtvigianismens Regnebræt«.

Erik Møller imødegår den udbredte opfattelse, at Grundtvig var synernes mand, at han havde profetiske evner. Han klarlægger på overbevisende måde, at Grundtvigs mange spådomme almindeligvis var forkerte, og når de var rigtige, var det opfattelser, som også andre i tiden havde givet udtryk for. Grundtvigs betydning som bedømmer af sin samtid ser Erik Møller deri, at han var kendsgerningernes mand, at han støttede sin dom på erfaringer og var parat til at revidere sine anskuelser under indtryk af nye erfaringer. Hans overgang fra en varm tilhænger af kongens fulde enevælde til at acceptere stænderforfatningen og senere hans tilslutning til den frie forfatning, og endelig i 1866 hans forsvar for junigrundloven, viser den vældige udvikling, hans politiske syn gennemløb. Enhedslinien i disse forandringer er hans stadig voksende forståelse for frihedens betydning. Med ordene »Erfaring« — »Kendsgerninger« — »Liv« karakteriserer Erik Møller det, Grundtvig lagde vægt på i vurderingen af sin samtid.

Troels Fink.

P. Lauritsen: D. G. Monrad. Grundlovens Skaber og Folkefrihedens Bannerfører. I—II. 1950. (G. E. C. Gads Forlag).

Forfatteren P. Lauritsen har villet fejre hundredåret for juni-grundloven ved at udsende en bog om D. G. Monrad, men på grund af forskellige omstændigheder forelå den først i efteråret 1950. Lauritsen er ikke uvant med at skrive biografier. Foruden værkerne om A. D. Jørgensen og H. P. Hanssen har han tidligere skrevet om Monrad, så han er ikke ukendt med det stof, han her har behandlet. Det skal også siges, at forfatteren har udvist megen flid med indsamlingen af materiale til sin Monrad-biografi. Han bygger dog udelukkende på trykt stof og på de Monrad-breve, der opbevares i det kongelige bibliotek, og føjer kun i ringe grad nye kilder til de allerede kendte.

Lauritsen forsøger da i sin bog at tolke det hidtil anvendte kildemateriale på en ny måde og kaster sig ud i en psykologisk undersøgelse af Monrad, som man føler sig alt andet end sikker på, at forfatteren behersker. Det er muligt, at et nyt og inspirerende billede af Monrad kunne komme frem på grundlag af det allerede kendte kildestof, såfremt en kyndig historiker med tilstrækkeligt indblik i tidens øvrige begivenheder og problemer gav sig i kast med opgaven. Men Lauritsen opfylder ikke betingelser herfor, og hans Monrad-biografi vil ikke være den, hverken videnskabsmænd eller lægfolk går til, når de ønsker at stifte nærmere bekendtskab med Monrad. I forvejen har P. Stavnstrup i 1948 skildret Monrad i et værk, der er meget lettere tilgængeligt og også bedre end Lauritsens, og de mere specielle sider af den store politikers liv er fremstillet i Povl Bagges, Svend Hauges og Asger Nyholms disputatser.

Det er givet, at der til trods for Stavnstrups bog stadig findes et behov for en populær Monrad-biografi, og P. Lauritsen havde muligvis på grund af sin stærke sympati for Monrads nationale, religiøse og folkelige sindelag kunnet skrive en sådan fremstilling, men han har også villet være forskeren, der gennem en psykologisk indføling og en bred dokumentation føjede nyt til Monrad-forskningen, og det har han ikke formået. Kildecitaterne er uendelige og tynger bogen i en sådan grad, at den folkelige læser, der vel appelleres til med undertitlen »Grundlovens Skaber og Folkefrihedens Bannerfører«, sikkert føler sig skræmt.

Erik Reske-Nielsen.

Børge Schmidt: 80 Louis Pio breve og en bibliografi. (Fremad. 1950).

Arbejderbevægelsens Arkiv og Bibliotek har i anledning af sit 40 års jubilæum, der fandt sted i 1949, udgivet denne lille brevsamling ved dets arkivar Børge Schmidt. Brevsamlingen bringer ikke i nævneværdig grad nye oplysninger, men bekræfter stærkt det indtryk af Pios personlighed, som på udmærket måde er givet af Oluf Bertolt i artiklen om ham i »Biografisk Leksikon«. Brevene spænder fra ungdomsbreve, der vidner om hans mangel på bestandighed, til breve fra årene i U. S. A. I mellem disse ligger breve fra hans politiske virke, breve, som er vidnesbyrd om hans manglende realitetssans og om hans selvoptagethed, for lidt viser de derimod hans forståelse for de små i samfundet og hans ønske om at arbejde for deres sag; disse breve giver iøvrigt et værdifuldt billede af de socialistiske partiers organisation og europæiske samarbejde. Bogen slutter med en blandet tidstavle og bibliografi.

Vagn Dybdahl.

Bogen om Stauning, skrevet af hans Venner. (Westermanns Forlag. 1950).

40 af Staunings venner har bidraget til denne bog. Ordet venner skal ikke tages alt for bogstaveligt. Adskillige af bidragsyderne fremhæver, at de ikke sådan set stod Stauning menneskeligt nær, og opkaster det spørgsmål, om Stauning egentlig havde fortrolige venner. Således som billedet tegner sig gennem de mange bidrag, får man imidlertid et alsidigt indtryk af den store politiker, — af hans udviklingsgang, der ligesom blev en legemliggørelse af arbejderklassens rejsning, — af hans væremåde, den mutte, noget forbeholdne fremtræden, der ligesom tvang modparten til at spille ud først, mens der bag det lidt barske ydre blev gemt et lyrisk følsomt sind. Der lægges ikke skjul på, at Stauning nu og da kunne slå sig løs, men selv om det ikke altid skete inden for privatlivets fire vægge, gjorde det kun ringe skår i den respekt, der stod om Stauning, og den tillid, han nød i stadig videre kredse.

Man får også adskillige træk, der illustrerer den store politiske taktiker med sans for det dramatiske i de skiftende politiske situationer, som fhv. landbrugsminister Bording fremhæver i et udmærket afsnit, hvor han bl. a. røber, hvordan Stauning og han i 1929 lagde planen til at vælte Madsen-Mygdal. Bording havde ved læsningen af en politisk artikel i »Nationaltidende« lagt mærke til en sætning om, at det konservative parti ville undlade at stemme for finansloven, hvis venstre ikke imødekom de konservatives krav om nogle millioner mere til forsvaret. Bording gjorde Stauning opmærksom på de muligheder, der åbnede sig, hvortil Stauning bemærkede: »Ja, du har ret, men nu gælder det fan'ne om at holde kæft, ikke et ord til nogen om dette her«.

Der er al grund til at tro, at dette referat er rigtigt, men udsagn som dette og andre lignende, f. eks. i Hedebols skildring af Stauning under påskekrisen